

III. ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 322.13

Січко Л.О.,
аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжрегіональної академії управління персоналом

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ФОНДОВОЇ БІРЖІ ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті характеризується функціональне призначення фондової біржі як суб'єкта господарської діяльності в Україні; визначено функції та мету господарської діяльності фондової біржі; охарактеризовано способи та порядок виконання фондовою біржею своїх функцій відповідно до законодавства України.

Ключові слова: фондова біржа, господарсько-правовий статус, функції, призначення.

В статье характеризуется функциональное назначение фондовой биржи как субъекта хозяйственной деятельности в Украине; определены функции и цели хозяйственной деятельности фондовой биржи; охарактеризованы способы и порядок выполнения фондовой биржей своих функций в соответствии с законодательством Украины.

Ключевые слова: фондовая биржа, хозяйственно-правовой статус, функции, назначение.

The paper characterized the functional purpose of the stock exchange as a subject of economic activity in Ukraine; the functions and purpose of the economic activities of the stock exchange; described methods and the order of the stock exchange of its functions in accordance with the laws of Ukraine.

Keywords: stock exchange, economic and legal status, function, purpose.

Постановка проблеми. Фондова біржа як суб'єкт господарської діяльності виконує ряд функцій, визначених правилами та статутом в межах, визначених законодавством України. При цьому слід відзначити, що зміст господарської діяльності фондової біржі складають лише ті функції, які відповідають її основній цілі – створення організаційних умов для укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів та похідних фінансових інструментів без мети отримання прибутку. Саме через виконання функцій фондова біржа реалізує свій господарсько-правовий статус. Тому їх можна вважати основоположним елементом цього статусу.

Таким чином, зважаючи на важливість функціонального елементу в структурі господарсько-правового статусу фондової біржі, виникає необхідність у проведенні ґрунтовного дослідження функцій та мети діяльності фондової біржі в Україні.

Актуальність теми дослідження підтверджується недостатністю наукових робіт, що присвячені визначенню функціонального призначення фондової біржі як суб'єкта господарської діяльності в Україні, що у поєднанні з необхідністю комплексного наукового аналізу даного питання обумовлює важливість та своєчасність даної статті.

Аналіз дослідження даної проблеми. Окремі аспекти діяльності фондової біржі в Україні були предметом наукових досліджень таких авторів, як О. А. Беляєва, О. М. Вінник, Л. П. Герасимова, І. Л. Жук, Ю. А. Зубко, В. Ф. Колесніченко, О. М. Колодізев, О. М. Мозговий, О. М. Неживець, І. І. Світлак, В. С. Щербина та інших. Однак, на сьогоднішній день відсутні комплексні дослідження, присвячені встановленню функціонального призначення фондової біржі як суб'єкта господарської діяльності в Україні, що ще раз підкреслює важливість та актуальність запропонованої теми.

Метою статті є визначення функціонального призначення фондової біржі як суб'єкта господарської діяльності в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання: визначити види функцій, які виконує фондова біржа як суб'єкт господарської діяльності; з'ясувати мету господарської діяльності фондової біржі; охарактеризувати

способи та порядок виконання фондовою біржею своїх функцій відповідно до законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Функціональний елемент господарсько-правового статусу фондової біржі визначає предметний зміст діяльності (функції біржі), а також права, обов'язки, завдання та мету такої діяльності. Всі означені складові функціонального елемента господарсько-правового статусу фондової біржі визначаються Законом «Про цінні папери та фондовий ринок» та Положенням «Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж».

Так, основним призначенням фондової біржі є створення організаційних умов для укладення договорів купівлі-продажу цінних паперів та похідних фінансових інструментів, а також здійснення контролю за дотриманням встановлених правил біржової торгівлі. Мета діяльності обумовлює наявність відповідних функцій.

До функцій фондової біржі відповідно до Положення належать:

- установлення правил проведення біржових торгів цінними паперами та іншими фінансовими інструментами;
- організація та проведення регулярних біржових торгів;
- організаційне, технологічне та технічне забезпечення проведення біржових торгів;
- установлення процедур лістингу та делістингу, допуску до торгівлі на фондовій біржі;
- ведення переліку учасників торгів, фіксація поданих заявок, укладених біржових контрактів (договорів) та контроль за їх виконанням;
- ведення переліку цінних паперів та інших фінансових інструментів, унесених до біржового списку;
- обмін інформацією з депозитарними та розрахунково-кліринговими установами для забезпечення виконання біржових контрактів (договорів);
- зберігання паперових та/або в електронному вигляді документів щодо укладення та виконання біржових контрактів (договорів) [1] тощо.

Таким чином, можна зробити висновок, що діяльність фондової біржі в цілому спрямована на забезпечення стабільного функціонування одного із фінансових секторів – ринку цінних паперів та похідних фінансових інструментів, що в свою чергу, сприяє стабільності економіки країни, надходженню іноземних та активізації вітчизняних інвестицій.

Фондова біржа реалізує свої функції шляхом укладення біржових контрактів, встановлення правил біржової торгівлі та здійснення контролю за їх дотриманням.

Біржовий контракт (договір) – договір купівлі-продажу цінних паперів та інших фінансових інструментів, який укладається між учасниками біржових торгів та реєструється фондовою біржею [1]. Характерною особливістю біржових угод є її типовий стандартизований характер, однаковий для всіх учасників біржових торгів.

Важливим питанням, яке належить з'ясувати для визначення особливостей функцій фондової біржі є склад учасників біржових торгів, з якими фондова біржа може укладати біржові контракти.

Так, в науковій літературі зазначається, що за формою участі відвідувачів у біржових торгах розрізняють: закриті біржі та відкриті біржі. На закритих біржах у торгах беруть участь її члени, що виконують роль біржових посередників. Іншим особам (безпосереднім покупцям та продавцям) доступ до біржового залу заборонено. Саме з появою бірж закритого типу виникла потреба у створенні системи збору та обробки замовлень від клієнтів на здійснення операцій. Яскравими представниками закритих фондових бірж були Нью-Йоркська та Лондонська біржі.

На відкритих біржах, окрім постійних її членів та біржових посередників, у торгах можуть брати участь і відвідувачі, учасники господарських відносин. При цьому виділяють два типи відкритих бірж: «ідеально» відкрита біржа, де контрагентів не зобов'язують користуватися послугами посередників; відкрита біржа змішаного типу, де з покупцями та продавцями угоди можуть укладати дві групи посередників: брокери та дилери [2, с. 317].

Відповідно до ч. 2 ст. 24 Закону «Про цінні папери та фондовий ринок» у торгах на фондовій біржі мають право брати участь члени фондової біржі та інші особи відповідно до законодавства [3]. Які саме особи, крім членів фондової біржі, можуть приймати участь у торгах, законодавством не визначається.

При цьому, в науковій літературі зазначається, що до участі у біржовій торгівлі в операційний зал допускаються учасники торгів, якими є уповноважені Біржовим комітетом особи, як зі складу членів біржі, так і спеціально для цього найняті, які, як правило, мають досвід біржової роботи. Ними можуть бути брокери, дилери, трейдери, клерки, маклери та інші особи. Крім того, в операційний зал допускаються особи, зокрема, персонал біржі, головний керуючий, голова правління, державний комісар і відповідальний член біржової ради, а також особи, присутність яких дозволена біржових радою. Біржовий посередник проводить роботу по формуванню своєї постійної клієнтури, в інтересах якої він укладає угоди по придбанню, продажу або обміну біржового товару. Біржовий посередник також укладає угоди для підприємств або організацій, що не є його постійними клієнтами [4, с. 241]. Таким чином, безпосередню участь у біржових торгах в залі фондової біржі можуть брати виключно посередники такі, як брокери, дилери, маклери, трейдери та члени фондової біржі. Тому, фондова біржа в Україні має статус закритої біржі.

Фондова біржа веде перелік своїх членів, учасників торгів та їх уповноважених представників. Перелік членів фондової біржі повинен передбачати щонайменше такі дані: найменування та ідентифікаційний код за ЄДРПОУ члена біржі; місцезнаходження, номер телефону, факсу та e-mail члена фондової біржі; номер, дату видачі та строк дії ліцензії торговця цінними паперами; дату набуття статусу члена фондової біржі [5, с. 507].

Іншим засобом реалізації фондовою біржею своїх функцій є розробка та затвердження правил біржової торгівлі.

Правила фондової біржі щодо порядку організації та проведення біржових торгів повинні визначати:

- процедуру та технології проведення біржових торгів на різних видах ринків;

- вимоги до учасників біржових торгів, їх права та обов'язки, у тому числі щодо інформування учасником біржових торгів (крім державних органів) фондової біржі про виконання біржового контракту (договору) протягом однієї години після виконання такого біржового контракту (договору), крім випадків, коли таку інформацію отримує фондова біржа від депозитарію;

- вимоги до уповноважених представників учасників біржових торгів, їх права й обов'язки;

- процедуру укладання та виконання біржових контрактів (договорів), включаючи процедуру подання заявок;

- перелік видів заявок, які можуть подавати учасники біржових торгів та інші питання, що визначаються Положенням про порядок функціонування фондових бірж [1].

Отже, правилами біржових торгів повинні бути передбачені всі організаційні питання їх проведення.

Одним із засобів реалізації функцій фондової біржі є здійснення контролю, який включає в себе:

1) допуск членів фондової біржі та інших учасників до біржових торгів;

2) контроль за дотриманням учасниками біржових торгів та емітентами цінних паперів правил фондової біржі;

3) накладення санкцій за порушення правил біржової торгівлі;

4) допуск цінних паперів та інших фінансових інструментів до торгів на фондовій біржі;

5) контроль за цінами на цінні папери та інші фінансові інструменти, організацією та проведенням біржових торгів, дотриманням вимог лістингу та делістингу цінних паперів тощо.

Висновки. Таким чином, фондова біржа в Україні виконує специфічну функцію – забезпечує стабільне функціонування ринку цінних паперів та похідних фінансових інструментів, а також створює сприятливі умови для залучення інвестицій у вітчизняну економіку. Тому, важливого значення набуває рівень довіри інвесторів до фондової біржі, чому в значній мірі сприяє

належне законодавче регулювання її діяльності та вдосконалення господарсько-правового статусу.

Література:

1. Про затвердження Положення про функціонування фондових бірж: Рішення НКЦПФР від 22.11.2012 № 1688 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 100. – Ст. 417.
2. Міжнародні фінанси: навч. посібник / О. М. Мозговий, Т. Є. Оболенська, Т. В. Мусієць. – К. : КНЕУ, 2005. – 557 с.
3. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23.02.2006 № 3480-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 31. – Ст. 268.
4. Берлач А. І. Організаційно-правові основи біржової діяльності: навч. посібник / А. І. Берлач, Н. А. Берлач, Ю. В. Ілларіонов. – К. : Фенікс, 2000. – 336 с.
5. Господарське право: навч посібник / Вінник О. М. – 2-ге вид., змін. та доп. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 766 с.

УДК 347.6

Шахназарян К.Е.,
здобувач кафедри цивільного права
Національного університету
«Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ЧУЖІ РЕЧІ ПРИ СПАДКУВАННІ

В запропонованій статті надається загальна характеристика поняття захисту прав на чужі речі при спадкуванні. При цьому наголошується, що важливе місце в реалізації засобів захисту права на чужі речі при спадкуванні займає форма захисту права на чужі речі, яка визначається як регламентований правом комплекс певних процедур, що здійснюється уповноваженими органами та/або самою особою, права якої порушено, в рамках правозахисного процесу, який направлений на відновлення порушеного чи оспорюваного права. Акцентується увага, що законні права та інтереси кожної